

students to master the traditional and the latest vocal techniques inherent in different manners of singing. The considered principles are complementary and provide the interrelation of psychological-pedagogical, musical-theoretical and vocal training of students from China. They need to be applied not in isolation, but in a complex way. Mandatory and full implementation of them ensures the efficiency and purposefulness of the educational process, promotes the improvement of the quality of vocal training, leads to the conscious formation of students' performing mobility.

Key words: performing mobility, vocal training, dialogue, standard, ideal, principle, self-identification.

УДК 378.011:78.859

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.–2.131-136

Ян Цзюнь
Yang Jun

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

METHODS OF FORMING INFORMATION CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART IN EDUCATIONAL ACTIVITY

Стаття розкриває шляхи формування інформаційної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі навчання. Поетапна методика формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає такий перебіг педагогічної дослідно-експериментальної роботи: інформативно-орієнтаційний, рефлексивно-усвідомлений, проєктивно-трансформаційний. Перший етап експерименту – інформативно-орієнтаційний – передбачає оволодіння студентами знаннями, поняттями, відомостями щодо інформаційних ресурсів, та їх використання в навчальній роботі. Другий етап експерименту – рефлексивно-усвідомлений – позначено практичною підготовкою студентів до проведення самоаналізу щодо результату навчальної діяльності, можливостей самовдосконалення, набуття вмінь діагностувати рівень інформаційної культури учнів. Третій етап експерименту – проєктивно-трансформаційний – визначається самостійним здійсненням музично-творчої навчальної діяльності учнів, формуванням їх інформаційної культури.

Ключові слова: інформаційна культура, майбутній учитель музичного мистецтва, навчальна діяльність, поетапна методика, комплекс методів.

Теоретичне обґрунтування проблеми формування інформаційної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі фахової підготовки, доведення важливості інформаційної культури як складової процесу фахової підготовки у педагогічному закладі вищої освіти, зумовили необхідність розробки методики, що сприяє набуттю студентами інформаційної культури як невід'ємного складника культури загалом, їх адаптації до інформаційної діяльності, їх активізації під час оволодіння інформаційними технологіями для здійснення навчальної діяльності, що включає самостійну музично-творчу роботу.

Поняття “інформаційна культура майбутнього вчителя музики” є складовою загальної культури особистості, й розглядається нами як унікальне і специфічне явище. Формування інформаційної культури майбутніх учителів музики, як частини їх фахового розвитку, можливе за умови цілеспрямованого педагогічного впливу. Виходячи з цього, оптимальним для формування інформаційної культури студентів було визначено комплекс педагогічних засобів, що включає: навчальну роботу з різними інформаційними джерелами, використання можливостей

сучасної інформаційної техніки, вивчення методів діагностики рівня інформаційної культури школярів, прослуховування музичних творів.

Методику формування інформаційної культури майбутніх учителів музичного мистецтва розроблено для студентів II-IV курсів, коли майбутні фахівці вже оволоділи початковими знаннями та фаховими вміннями. Зазначимо, що цілеспрямоване формування інформаційної культури дає змогу оволодіти студентам комплексом навичок, які сприятимуть у подальшому формуванню в них високого рівня інформаційної культури. Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва полягає у синтезі різних його видів навчальної діяльності студентів, що сприяє набуттю ними фахових компетенцій, необхідних для музично-педагогічної роботи зі сучасними учнями у закладах загальної середньої освіти, підвищуючи рівень їх духовного розвитку. Неможливо обмежити, наприклад, вивчення з учнями загальноосвітньої школи твору мистецтва лише коротким ознайомленням – адже вчитель музичного мистецтва звертає увагу і на зміст, і на історію створення твору, і на особистість автора та виконавця. У свою чергу, не можна ігнорувати необхідність залучення учнів до процесу пошуку необхідної інформації, адже від пошукової активності залежить набуття учнями інтелектуальних умінь для свідомого сприймання й аналізу творів мистецтва. Поглиблюючи свої фахові знання, відстежуючи способи підвищення інформаційної культури, майбутній учитель музичного мистецтва вчиться оволодівати методами впливу на становлення інформаційної культури учнів закладів загальної середньої освіти поступово підвищуючи власний загальнокультурний рівень. Вищезазначені позиції визначили мету створення поетапної методики – сприяти формуванню інформаційної культури студентів.

У ході розробки експериментальної методики навчання майбутніх учителів музичного мистецтва нами було використано такі організаційні форми, як групова та індивідуальна робота. Тому було визначено і розроблено сукупність форм і методів саме такої роботи, яку доцільно застосовувати на заняттях із майбутніми вчителями музичного мистецтва з метою формування інформаційної культури. Водночас, визначення форм фахового навчання тісно пов'язано з методами. Слід сказати, що форма виступає способом організації змісту роботи, а метод – способом досягнення навчальної мети, розв'язання завдань, реалізації змісту навчання майбутніх учителів музичного мистецтва. О. Биковська зазначає: “Методи навчання є шляхами діяльності педагога і учня, за допомогою якої досягається формування компетентностей. Вони виконують такі функції: навчальну, виховну, розвивальну, мотиваційну і контрольнокорекційну” [1, с. 225].

Перший етап експерименту – *інформативний* – передбачає оволодіння студентами знаннями, поняттями, відомостями щодо інформаційних ресурсів, та їх використання в навчальній роботі. Враховуючи те, що інформаційна культура – це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією і для її отримання, обробки і передачі використовувати комп'ютерні інформаційні технології, сучасні технічні засоби і методи музичного навчання ми на цьому етапі здійснювали формування уявлень у студентів про спектр, зміст і операційні форми основних інформаційних процесів та базових навичок їх здійснення, насамперед, через спілкування з іншими учасниками освітнього процесу, використання засобів масової інформації, використання світової інформаційної мережі Інтернет тощо. Процес пізнання нового матеріалу передбачав уведення студентів в інформаційне середовище. На цьому етапі було застосовано такі організаційні форми і методи, що спрямовані до залучення студентів до аналізу якості отриманих даних, спонукають їх до визначення доцільності використання цих даних у навчальній роботі над завданням.

Другий етап експерименту – *рефлексивний* – позначено практичною підготовкою студентів до проведення самоаналізу щодо результату навчальної діяльності, можливостей самовдосконалення, набуття вмінь діагностувати рівень інформаційної культури учнів. У процесі практичної роботи з даними студенти засвоюють шляхи, способи та засоби застосування

теоретичних знань на практиці, у них розвиваються вміння та навички використання інформації в навчальних цілях. Практичні заняття включають попередню підготовку студентів щодо використання комп'ютерних технологій у музично-педагогічній галузі, визначення загальної проблеми та її обговорення, практичне розв'язування завдань, їх перевірку. Зокрема, на практичних заняттях здійснюється детальний розгляд окремих теоретичних положень та формується перелік практичних завдань, які необхідно виконати. Це передбачає чітке визначення теми такого заняття, основних питань, місця та ролі такого заняття як структурної одиниці в загальній системі експериментальної методики.

Третій етап експерименту – *трансформаційний* – визначається самостійним здійсненням музично-творчої навчальної діяльності учнів, формуванням їх інформаційної компетентності. На цьому етапі здійснюється моделювання навчальних ситуацій, а студенти виконують самостійні творчі завдання з використанням комп'ютерних технологій та різних інформаційних ресурсів. Також вони можуть презентувати результати своєї музично-творчої діяльності. Цей етап ефективно реалізують тоді, коли студент у сукупності наданих йому неупорядкованих даних не тільки усвідомлює можливу навчальну проблему, а й самостійно її розв'язує. Ми цей етап спрямовували до побудови індивідуальної траєкторії фахового розвитку студентів (з урахуванням специфіки фахової підготовки майбутніх учителів музики) впродовж навчання на основі результатів навчальної роботи студентів із використанням сучасної інформаційної техніки та інформаційної мережі Інтернет. Конструювання такої прогностичної моделі дозволяє спроектувати сформованість фахових компетенцій студента наділеного інформаційною культурою, визначити домінанту його фахових можливостей і творчих нахилів, актуалізувати саморозвиток за умов використання можливостей засобів мультимедіа та інформаційної мережі Інтернет, сформувати суб'єктну позицію щодо закладення інформаційної культури школярам на уроках музичного мистецтва. До того ж, такий етап передбачає проектування прогностичних і ймовірних моделей закладення основ інформаційної культури школярів на уроках музичного мистецтва.

На початковому етапі роботи було необхідно сформувати у студентів уміння працювати з різною інформацією, вести пошук інформації, користуватися довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки, інтернет-ресурсами та здійснювати пошук, збір, зберігання та систематизацію, вживання і перетворення. Адже інформаційна культура особистості передбачає інформаційну діяльність, що спрямована на задоволення інформаційної потреби студентів, та включає сукупність знань, умінь і навичок, пошук, зберігання та аналізу інформації. При цьому сама інформація розуміється як культурна цінність. Важливим у цьому процесі постає забезпечення студентів знаннями щодо особливостей пошукових систем, мови запитів, та уміти їх використовувати для ефективного пошуку в мережі Інтернет. Знання особливостей інформаційних потоків у своїй галузі діяльності сприяє свідомому обираю потрiбної інформації для навчальної роботи. На такому етапі ми спрямовували учнів до раціонального використання отриманих даних, що передбачало набуття вміння робити короткі нотатки, складати план матеріалу, робити вирізки відеофрагментів, збирати навчальну наочність до певної теми.

Невід'ємною складовою при проведенні занять на цьому етапі є проведення консультацій із урахуванням різнобічних навчальних потреб студентів, а саме “Як працювати над виконавськими труднощами у музичному творі”, “Як робити інтерпретацією музичного твору”, “Рекомендації щодо написання анотацій на музичний твір”, “Основні вимоги до структури і оформлення курсових робіт”, “Якою має бути самостійна навчальна робота”, “Навчально-пізнавальна робота засобами мультимедіа. Етапи її здійснення”, “Як швидко і правильно написати конспект”, “Вимоги до скорочення слів”, “Як скласти портфоліо”, “Як розробити музично-творчий захід для школярів та розповсюдити інформацію”, “Як скористатись можливостями “Інтернет” у процесі фахового саморозвитку” тощо.

З метою розвитку у студентів здатності обирати потрібну інформацію ми впровадили метод “Плюси і мінуси”. За допомогою цього методу ми спонукали студентів до здійснення аналізу даних із різних точок зору. Викладач забезпечував студентів однаковою навчальною темою і вказував об’єм необхідної інформації, яку необхідно було знайти та представити за певним планом. Під час демонстрації навчального результату студенти використовують можливості комп’ютера і комп’ютерні технології. Викладач залучає студентів до обговорення позитивних і негативних сторін, під час якого вони висловлюють власні думки, поради щодо доцільного використання певних інформаційних джерел, комп’ютерних технологій, способів пошуку інформації.

Наступний етап організації навчальної роботи студентів за таким методом передбачав залучення їх до самостійної позааудиторної роботи. Для цього студенти отримують навчальне завдання вдосконалити отримані дані з певної теми. У цьому процесі студенти використовують поради інших учасників освітнього процесу, та самостійно шукають шляхи такого вдосконалення. Важливим є використання студентом тих комп’ютерних технологій, яких вони не застосовували минулого разу, і тих інформаційних джерел, які доцільно було б застосувати. Це сприяє набуттю студентом нових умінь, оволодіння деякими комп’ютерними технологіями, що постануть доцільними під час музично-естетичного розвитку учнів.

Необхідність спонукання студентів до осмислення, переробки та систематизації даних передбачає забезпечення їх знаннями щодо структури джерела інформації. Вміння майбутнього вчителя музичного мистецтва орієнтуватись у таких різних видах джерел інформації як енциклопедії, словники, довідники, науково-популярні видання, навчальні посібники, особисті веб-сторінки, веб-вузли різних компаній, новин, державних структур, електронних виданнях та бібліотеках, інтернет-конференціях сприяє розвитку їх умінь давати оцінку якості мистецької інформації.

Педагогічна робота на такому етапі передбачала спрямування студентів до використання й розвитку інтелектуальних умінь у процесі навчальної роботи з даними. При цьому навчальна активність посилюється за модифікованою методикою Н. Шишкіної [3, 62], завдяки застосуванню методу інтелектуального розвитку, який передбачає застосування прийомів порівняння, аналізу, співставлення. Разом із включенням студента до активної самостійної діяльності з використанням комп’ютерних технологій відкривається і можливість використання сучасної інформаційної техніки. Посилення пізнавального інтересу студента завдяки використанню динамічних об’єктів із новими можливостями комп’ютера, сприяє віднайденню нового та креативного, що у подальшому вплине на якість його музично-педагогічної роботи зі школярами.

Для вироблення спроможності студентів до здійснення оцінки якості інформації було введено метод колективного аналізу даних. Цей метод передбачав залучення студентів до аналізу поданих даних, і на його основі використати набуті знання для обґрунтування доцільності використання цієї інформації для навчальної роботи над музичним твором, або під час музично-естетичного розвитку школярів. У цьому процесі студенти аналізують музичні твори, однак важливим є оцінювання якості отриманої інформації. Як показують наші спостереження, студенти, аналізуючи дані, майже не замислюються над тим, що виконання музичного твору відрізняється не тільки кількістю виконавців, їх розташуванням у просторі, використанням музичних засобів, але й звуковою будовою, інтерпретацією. Це потребує від студентів визначення критеріїв, за якими буде здійснена оцінка даних. Навчальній роботі студентів передувало пояснення викладача, що на прикладах декількох відеофрагментів розкриває студентам доцільність здійснення такої оцінки даних. Безумовно, важливим є джерело такої інформації, оскільки часто від джерела інформації, кваліфікації її авторів, співавторів залежить і рівень якості даних. Багаторазові повторення перегляду фрагментів відеоматеріалу уможливають усвідомлення студентами важливості врахування деталей, використання набутих фахових

знань у цьому процесі. Як правило, такі повторення необхідно виконувати з використанням навчальних завдань для студентів, які спрямовані на виявлення особливостей переглянутого відеофрагменту, вироблення нової ідеї, трансформації даних, комбінації даних. Використання прийому акцентування сприяє загостренню уваги студентів на навчальній проблемі. Організація навчальної роботи студентів за цим методом здійснювалась так. Спочатку викладач пропонує студентам переглянути певний відеоматеріал, а потім розподіляє студентів на малі групи (3-5 осіб) та забезпечує кожному групі нотним матеріалом для навчальної роботи. Під час самостійного опрацювання даних студенти кожної групи разом опрацюють “Таблицю аналізу даних”, до якої студенти вносять отримані результати. До першої графі таблиці студенти записують назви музичних творів та відомості щодо авторів. Далі необхідно визначити якість поданих даних, указати недоліки чи відмінності даних. Заповнення наступної графі “Особливості відеоматеріалу” потребує запису думок студентів щодо виявлених особливостей під час перегляду відеоматеріалу. У наступній графі необхідно записати нові ідеї щодо використання отриманих даних у навчальній роботі над даними музичними творами. Після заповнення таблиці учасники висувають одного з представників групи для оголошення досягнутого навчального результату.

Продовжуючи далі сприяти набуттю студентами вмінь оцінювання якості мистецької інформації, ми спирались на розуміння того, що для обробки, розуміння, оцінки майбутніми вчителями музичного мистецтва даних потрібна активна робота їх аналітичного мислення, як на абстрактно-логічному рівні, що передбачає аналіз, синтез, узагальнення, порівняння даних тощо, так і на основі психічних механізмів художнього сприйняття, що передбачає залучення уваги студентів, асоціації, фантазія, музичної інтуїції. Результат такої діяльності уможливорює створення художнього образу музичного твору, його осмислення. Оскільки оцінювання інформації не може існувати без осмислення її сутності, що виражається в поняттях і судженнях, тому важливим постає цілеспрямований розвиток художнього мислення майбутніх учителів музичного мистецтва у всіх його різновидах.

Для набуття студентами вміння розрізняти, виокремлювати, визначати та порівнювати елементи музичного звучання як художньо-сміслового вираження музичного образу та здійснення оцінювання нами до методики формування їх інформаційної культури було введено метод свідомої оцінки. За даним методом нами були відібрані 10 пар музичних явищ у вигляді уривків із вокальних, хорових, інструментальних і симфонічних творів, народних пісень тощо. Відбір цих уривків музичних творів здійснювався з урахуванням принципів наочності, подібності й протилежності. Таким чином до першої групи увійшли п'ять пар музичних творів одного автора, що представлені в різних варіантах. До іншої групи увійшли твори за принципом схожості за певними ознаками, а саме: формою, образною сферою, засобами виразності, жанрово-стильовими рисами тощо.

Отже, залучення студентів до групової роботи щодо зіставлення та порівняння різноманітних музичних творів допомогло студентам актуалізувати їх уявлення про закономірності музичного мистецтва, навчальну роботу з даними, закономірності становлення різних видів музичного мистецтва. Завдяки виявленню особливостей художньо-образного змісту музичних творів, визначенню та осмисленню різноманітних аспектів формування образності тими чи іншими засобами художньої виразності це дозволило студентам надати більш об'єктивну оцінку даних. Отже, студенти активно працювали в малих групах за даним методом, відшукуючи дані, творчо переробляючи їх та створюючи навчальну наочність [2].

Список використаних джерел

1. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : монографія / О. В. Биковська. – Київ : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 356 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – Київ : Академ-видав, 2004. – 218 с.
3. Шишкіна Н.О. Ситуативні вправи і ділові ігри – як засоби формування творчої активності та самостійності студентів / Н.О. Шишкіна // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Зб.наук праць УДПУ імені Павла Тичини. – Київ : Наук.світ, 2002. – Випуск 4. – С. 53-62.

The article reveals the ways of forming the information culture of the future teacher of musical art in the process of learning. The step-by-step method of formation of the informational culture of future teachers of musical art involves the following course of pedagogical research and experimental work: informative-orientational, reflexive-conscious, projective-transformational. The first stage of the experiment – information orientation – involves the students' of mastering knowledge, concepts, information about information resources, and their use in educational work. The second stage of the experiment, reflexive-conscious, is indicated by the practical training of students to carry out self-analysis of the result of educational activities, the possibilities for self-improvement, the acquisition of skills to diagnose the level of information culture of students. The third stage of the experiment – projective transformation – is determined by the independent implementation of the musical and creative learning activities of students, the formation of their information culture. At each stage a complex of developed methods of forming the informational culture of the future teacher of musical art is offered in the process of learning.

Key words: *information culture, future teacher of musical art, educational activity, step-by-step method, complex of methods.*